ЧОРВОҚ ЭРКИН ТУРИСТИК ЗОНАСИДА ЖОЙЛАШГАН ТУРИЗМ ОБЪЕКТЛАРИ

Шомуродова Ш.Ғ

Аннотация: мақолада Чорвоқ эркин туристик зонасида мавжуд бўлган табиий ва тарихий-маданий объектларнинг табиий географик ўрни, шунингдек, туристларни мароқли ҳордиқ чиқариши учун объектлардан туризмда фойдаланиш ҳақида фикр билдирилган.

Калит сўзлар: табиий, археологик, тарихий ва монументал ёдгорликлар, зиёратгоҳлар, Оқтош шаршараси, Палтов қайинзори, Тешик-тош Оқсоқота, Каптар кумуш бува.

Аннотация:. В статье упоминается природно-географическое расположение природных и историко-культурных объектов Чарвакской рекреационной зоны, а также использование объектов туризма для привлечения туристов.

Ключевые слова: природные, археологические, исторические и монументальные памятники, паломничество, водопад Октош, Палтов болит, Тешик-тош Оксокота, Кук-тунлик ота, Каптар кумуш бува.

Annotation: The article mentions the natural and geographical location of natural and historical and cultural sites of the Charvak resort and recreation zone, as well as the use of tourism facilities to attract tourists.

Key words: natural, archaeological, historical and monumental monuments, pilgrimages Oqtosh waterfall, Paltov aching, Teshik-tosh Oksokota, Kuk-tunlik ota, Kaptar kumush buva.

Кириш.

Юртимизда кўплаб табиий ёдгорликлар, кўҳна ва бетакрор обидалар мавжуд бўлиб, муҳим тарихий ва илмий аҳамиятга эга объектлар ҳисобланади. Шу боис уларни ўрганиш, муҳофаза қилиш, келажак авлодга етказиш масаласига алоҳида эътибор қаратилади. Ана шундай жойлардан бири Чорвоқ эркин туристик зонасидаги муҳофаза қилинадиган табиий ва тарихий-маданий объектлардир.

Чорвоқ эркин туристик зонаси бугунги кунда республикамиздаги асосий туризм марказларидан ҳисобланиб, туристлар учун дам оладиган масканлардан бирига айланди.

Асосий қисм. *Мақоланинг мақсади:* Чорвоқ эркин туристик зонасида табиий, тарихий ва археологик ёдгорликларнинг жойлашган табиий географик ўрни ва тарихий келиб чиқиш жиҳатини асослаб бериш.

Вазифаси: табиий, тарихий ва археологик объектларнинг туристлар эътиборини ўзига жалб қиладиган томонларини очиб беришдан иборат.

Чорвоқ эркин туристик зонасининг хушманзара табиати, серостона дарё ва сойлари, мусаффо ҳавоси, табиат ёдгорликлари, зиёратгоҳлар,

ISSN 3030-3907

археологик ва тарихий объектларнинг мавжудлиги мамлакатимизга ташриф буюрган туристларни бефарқ қолдирмайди. Ушбу объектлар туристларга мароқли дам олиш ва саёҳат қилиш имконини беради.

Бинобарин, Чорвоқ эркин туристик зонасида жойлашган туристик объектларни 5 гуруҳга ажратиш мумкин:

1. Табиий ёдгорликлар - жонли ва жонсиз табиат яратган ноёб, диққатга сазовор объектлар: ғорлар, шаршаралар, ажойиб шаклли қоятошлар, даралар, гейзерлар, булоқлар, очилиб қолган жойлар, катта ёшли улкан дарахтлар ҳисобланади. Масалан: Каласанг шаршараси, Ихноч кўли, Балогардон ғори, Харамзодасой, Ғалвасой, Сижжаксой, Ақсарсой, Оркутсой, Майдонтолсой кабилардир. Бу сингари, табиат ёдгорликларидан илмий, эстетик, рекреация, саёҳат, туризм, истироҳат, тарбиявий мақсадларда фойдаланилади.

2. Археологик ёдгорликлар - Чорвоқ эркин туристик зонасида мавжуд бўлган қадимий шаҳарларнинг қолдиқлари, қадимий қалъалар ҳаробалари, кўҳна қадимий халқлар ҳаёти ҳақидаги археологик ашёлар, топилмалар ва бошқалар. Археологлар томонидан топилган ва айни пайтда қазилма қидирув ишлари олиб борилаётган Қушқўрғон тепа, Шоҳжувортепа каби жойлар киради.

3. Тарихий ёдгорликлар - Чорвоқ эркин туристик зонасида кўпгина тарихий-этнографик ёдгорликлар мавжуд бўлиб, улар тарихшуносликка иштиёқманд бўлган туристларга катта қизиқиш уйғотиши мумкин. Айниқса, Бурчмулла шаҳристони, Ғалва тепа ёдгорликлари ўзининг шарқона кўриниши билан туристларни ўзига жалб этмоқда.

4. Зиёратгоҳлар – тақводорлар муқаддас деб ҳисоблайдиган ва сиғинадиган жойлар. Булар пайғамбар, шайх, эшон, авлиёлар, диний раҳнамолар номи билан боғлиқ муқаддас ҳисобланган ва зиёратгоҳга айланиб кетган шаҳар, мақбара, чашма, дарахт, тепалик, ғор ва бошқалар. Бундай объектлар нафақат зиёрат қилиш билан бирга хушманзара табиати ва сўлим табиат гўшалари билан туристларни ўзига ром этиб келмоқда. Масалан, Пўстинлик ота, Кўк тўнлик ота, Каптар кумуш бува ва ҳ.к.

5. Монументал ёдгорликлар – инсон қўли билан яратилган санъат асарлари. Масалан, Мотамсаро она ҳайкали кабилар (1-жадвалга қаранг).

1-жадвал.

Туристик объектлар

№	*Объектларнинг гуруҳланиши*	Объектларнинг номи
1	Табиий ёдгорликлар	Чимёнсой, Каласанг шаршараси, Каттасой шаршараси, Чимён чўққиси, Чимён оромгоҳи, Палтов шаршараси, Ихноч кўл, Шауркўл, Бодаккўл,

ISSN 3030-3907

		Белдирсой, Ўрунгоч кўли, Тешик-тош Оқсоқота, Қорақизсой, Палтов қайинзори, Тўрақайин қайинзори, Қуласа шаршараси, Оқсоқота минг йиллик арчаси, Қурсой тепа, Баланд тепа, Оқбулоқота (Оқтепа), Жилғатепа (Ойтепа), Ҳизо тоғидаги овоз чиқарувчи ғор, Хумсонбулоқ, Ширинбулоқ.
2	Археологик ёдгорликлар	Оби-Раҳмат ғори, Шилдироқ ғори, Балогардон ғори, Ғормозор ғори, Қушқўрғон тепа, Мадат тепа, Кадовот тепа, Қўрғон тепа, Қуйимозор тепа (Чинор бува), Шоҳжувортепа шаҳристони, Хўжакент, Юқори Қўрғон, Майдонтол-1.
3	Тарихий ёдгорликлар	Ансор бобо, Бургулик тепа, Жартепа, Нуректепа, Ғалватепа, Ғазалкент шаҳристони, Тўрткўлтепа-1, Тўрткўлтепа-2, Тўрткўлтепа-3, Бурчмулла шаҳристони, Қадимги манзилгоҳ, Холбектепа.
4	Зиёратгоҳлар	Қадамчи бува, Мозорунгур, Кўк тўнлик ота, Қорамозор, Оқсоқота, Пўстинлик бува, Боймушат бува, Жарбоши Авлиё, Паргостепа, Суренота, Умар Шайх Вали, Авлиёсой Икрима ота, Ҳазрати Мулла қабристони, Севар ота қабристони, Каптар кумуш бува, Ҳожи Абдулло Ансорий, Довуд невара қабристони, Тепа Ҳазрати Мулла булоқ, Унгурмозор, Ҳожи Асомиддин Шоши.
5	Монументал ёдгорликлар	Байналминал хотира ёдгорлиги, Мотамсаро она, Машриқ Юнусов (Элбек), Абу Али ибн Сино монументи

Жадвал: Муаллиф томонидан тузилди.

Юқоридаги жадвалда берилган табиий, тарихий, археологик, монументал ёдгорликлар ва зиёратгоҳлар сайёҳлар учун дам оладиган асосий масканларидан бири ҳисобланади. У ерга ташриф буюрган туристик объектларнинг ландшафти, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси, табиий географик жараёнлари ҳақида таассуротга эга бўлади.

Чорвоқ эркин туристик зонасида 26 та табиат ёдгорликлари, 60 та археологик ёдгорликлар, 1 та архитектура ёдгорлиги, 5 та монументал ёдгорликлар, 2 та овчилик хўжалиги, 1 та қўриқхона, 2 та ўрмон хўжалиги, 2 та санатория, 4 та пансионат, 100 дан ортиқ дам олиш масканлари, 40 дан ортиқ болалар соғломлаштириш масканлари, 300 дан ортиқ дала ҳовлилар ва

ISSN 3030-3907

40 тага яқин фермер хўжаликлари, 30 тага яқин аҳоли пунктлари ҳамда бошқа муассаса ва ташкилотлар қайд қилинган ва муҳофазага олинган [4].

Қуйида Чорвоқ эркин туристик зонасида табиий, тарихий, археологик ёдгорликларнинг баъзилари ҳақида маълумот берилади.

Қорақизсой (*табиий ёдгорлик*) Пском қишлоғи Дадабоев ҚФЙда жойлашган. Қорақизсой Угом тоғ тизмасида денгиз сатҳидан 2400-2500 метр баландликдан бошланади. Қорақизсойга 15 га яқин сой ва жилғалар келиб қўшилади ва узунлиги 38 км атрофида. Сувининг ҳарорати иссиқ ёз кунларида +7° +10° С, сув сарфи секундига 14-15 метр кубни ташкил этади.

Қорақизсой Пском дарёсининг ўнг ирмоғи бўлиб, унга Пском қишлоғидан 10 км юқорида қуйилади. Қорақизсой воҳаси ўз навбатида табиий географик жойлашишига қараб Қиличқаро, Боғолма, Самсоқунгур, Кампирқуш, Мирзоёқибунгур, Арзанкор, Хона, Парда, Қамишкаппа каби қисмларга (сой ҳавзалари) бўлинади. Бу сой ҳавзалари ўзининг тоза булоқ сувлари, бетакрор табиат манзарасидан ташқари ўзига хос бўлган ўсимлик ва ҳайвонот дунёсининг хилма-хиллиги ва тарихий жойлари билан бошқа ҳудудлардан ажралиб туради.

Бу воҳада ўрмон барпо этувчи дарахтлардан Тяншань арчаси, оқ қайин, ёввоий олма, ёввоий тераклар, катронғи, тоғ олча, ёввойи нок, қора зирк, итбурун, Федченко наъматаги, тобулғи, доривор ўсимликлардан қора андиз, парпи, қирқбўғим, олтин илдиз, ялпиз, ровоч, торон ва бошқалар ўсади. Ўсимлик дунёсидан Ўзбекистон Республикаси “Қизил китоби”га киритилган Пском пиёзи, ёввойи саллагул, ширач, анзур пиёзи, сарғиш Грейга, Кауфман лолалари каби ўсимликлар ўсади [2]. Ҳайвонот дунёсидан Сибирь тоғ эчкиси, ёввойи чўчқа, бўри, тулки, бўрсиқ, жайра, қизил суғур, сувсар, қушлардан Альп зағчаси, каклик, Ҳимолай улори, тоғ каптарлари ва бошқа ҳайвон ва қушлар учрайди. Ҳайвонот дунёсидан Ўзбекистон Республикаси “Қизил китоби”га киритилган қор коплони, Тяншань оқ тирноқли қўнғир айиғи, Туркистон силовсини, тасқара, оқ бошли қумой, болтаютар каби ҳайвонлар учрайди [3].

Тўрақайин қайинзори (*табиий ёдгорлик*) Пском қишлоғининг юқори қисмида, денгиз сатҳидан 1800-2000 метр баландликда,Ойгаинг дарёсининг ўнг қирғоғидаги йўл ёқасида жойлашган.

Тўрақайин қайинзори Бурчмулла ўрмон хўжалигининг Ойгаинг бўлими 5 мавзе, 1 ажратмасида жойлашган бўлиб, майдони тахминан 10 гектарни ташкил этади. Табиий ҳолдаги қайинзор ўзининг мафтункорлиги билан инсонларни ўзига жалб қилади.

Оқтош шаршараси (*табиий ёдгорлик*) Сойлиқ ҚФЙда жойлашган бўлиб, Оқтош қишлоғининг юқори тоғли қисмида тоғлар орасида Ғазалкент

ISSN 3030-3907

шаҳридан тахминан 10 км узокликда денгиз сатҳидан 1500-1600 метр баландликда жойлашган. Оқтош шаршараси тоғдаги қорларнинг эриши оқибатида ҳосил бўлган.

Шаршаранинг баландлиги 7-8 метр, эни 7 метр, узунлиги 6 метр. Шаршаранинг икки ёни катта харсанг қоя тошлардан иборат. Тошлар орасидан баланд бўйли дарахтлар қад кўтариб турибди, юқори қисмларида Тяншань арчаси ва бошқа манзарали дарахт ва буталар ўсиб, ташриф буюрган туристлар эътиборини бефарқ қолдирмайди.

Палтов қайинзори (*табиий ёдгорлик*) Бурчмулла қишлоғида Ғазалкент шаҳридан тахминан 20 км узоқликда денгиз сатҳидан 1400 метр баландликда жойлашган. Табиий ҳолдаги қайинзор 1980 йил 9 июлда Бўстонлиқ туман ҳокимлигининг 220-сонли қарори билан рўйхатга олинган.

Палтов қайинзори Бурчмулла ўрмон хўжалиги Чотқол бўлимининг 97 мавзесида жойлашган бўлиб, майдони 16 гектарни ташкил этади. Табиий ҳолдаги қайинзор ўзининг хушманзаралиги билан туристларни ўзига жалб қилмасдан қолмайди [4].

Тешик-тош Оқсоқота (*табиий ёдгорлик*). Мазкур объект Оқсоқота воҳасида Оқсоқота сойининг қуйилиш қисмидан 5 км юқорида жойлашган.

“Тешик-тош” деб карст ёки дефляция натижасида емирилган қоялар аталган. “Тешик-тош” сўзига “Оқсоқота”ни қўшиб ёзилишининг асосий сабаби, Сурхондарёдаги мавжуд бўлган Тешик-тошдан ажратиш мақсадида назарда тутилган. Бу объектнинг геологик тузилмалардан бири палеоген давридаги оҳактошлар тизими Оқсоқотасойга кўндаланг бўйлаб чўзилган. Бу ерда дарё тор ва саёз водийни ҳосил қилган. Чиғаноқли оҳактошлар емирилиши натижасида ҳосил бўлган грот (ғор йўлакларидан ўзининг ўлчами билан ажралиб турувчи алоҳида хона) ва ўйилишлар сони кўп учрайди [1]. Палеоген денгизи ҳайвонларининг чиғаноқ ва молюскаларни тошқотган қолдиқлари тоғ жинслари қатламлари орасида очиқ ҳолда аниқ кўриниб туради.

Ғарбий Тяншанни геологик тадқиқ этишда бу объект ноёб геологик ҳудуд бўлиб ҳисобланади. Шунингдек, олий ўқув юртларининг геология мутахассислиги талабалари учун ўқув-амалиёт ҳудудидир. Шунинг учун бу жой Ғарбий Тяншандаги энг ноёб жойлардан бири ҳисобланади.

Шоҳжувортепа шаҳристони (*археологик ёдгорлик*) Ғазалкент шаҳридан тахминан 60 км узоқликда, денгиз сатҳидан 1200 метр баландликда, қадимги шаҳар Пском дарёсининг чап қирғоғида Пском қишлоғи Дадабоев ҚФЙда жойлашган.

Шоҳжувор тепалиги сўлим ва хушҳаво гўша. Қадимги шаҳар ўрни 20 гектардан ортиқ майдонни эгаллайди. Уни шарқ томондан Пском дарё

ISSN 3030-3907

террасаси, ғарб томондан истеҳкомлар ҳимоялаб туради. Тақасимон қалъа ичидаги ҳарбий иншоот 2-2,5 гектар майдонни эгаллайди. Марказида минорасимон қурилма бор. Бундан ташқари ички ҳовлиси ва 11,5 метр чуқурликдаги қўриқловчи зовур ҳам бор. Бу қурулмалар атрофида мустаҳкамламаларнинг иккинчи қатори бор. У кўп қиррали девор, 8 минора ва 12 метр чуқурликдаги зовурдан иборат.

Археологик қазилмалар бу қадимги шаҳарни VI-асрга мансублигини исботлайди. Шаҳарнинг ривожланиш даври XI- XII асрларга тўғри келган. Тепаликнинг вайрон бўлиши мўғуллар босқинчилиги, зилзила ва ўпирилишлар билан боғлиқ. Ушбу ҳудудда Ўрта Осиёда биринчилардан бўлиб металл (қўрғошин ва мис) эритиб олишга асос солинган.

Қуймозор тепа Чинор бува (*археологик ёдгорлик*) Хўжакент қишлоғи рўпарасидаги тоғнинг бошланиш қисмида яъни “Кўк тўнлик” ота мозори зиёратгоҳидан сал пастроқда жойлашган. Илгари бу ерда Хўжакент қишлоғи аҳолиси яшаган. Қишлоқ қарияларининг таъкидлашларича, Хўжа Фазлиддин Шайх бу ерга чинор дарахтини эккан. Илгари бу жой Қуйитепа деб аталган. Лекин, жар эрозияси рўй бериши ва сурилма ва лой оқимлари ҳамда сел келиши оқибатида ушбу ерда яшаётган аҳолининг бир қисми кўчки ва лой тагида қолиб кетиб вафот этган. Шунинг учун аҳоли бу ердан кўчиб кетганларидан сўнг ушбу масканни маҳаллий аҳоли Қуймозор тепа деб номлашган.

Қизиғи шундаки, сел келиши, сурилма ва лой оқимлари бўланлигига қарамасдан Хўжа Фазлиддин Шайх томонидан бу ерга экилган 2 дона чинор дарахтлари бугунги кунгача сақланиб қолган. Ушбу чинорларнинг ёши ҳам 850-880 йилни ташкил этиб, чинорлар тагида булоқ оқиб ўтади ва ушбу булоқларда балиқлар мавжуд. Ҳеч ким бу балиқларга озор етказмайди. Булоқ суви ва булоқ ҳовузи қишда ҳам, ёзда ҳам бир хил ҳароратда сақланиб туради. Бугунги маҳаллий аҳоли томонидан ушбу маскан “Чинор бува” деб аталади. Туристлар келиб бу ерни зиёрат қилади ва булоқ сувидан ичади.

Қўшқўрғон тепа (*археологик ёдгорлик)* Қўшқўрғон қишлоғида жойлашганлиги сабабли, бу тепалик шу ном билан аталган. Ушбу археологик ёдгорлик XIII-XIV асрларда душмандан ҳимоя ва ёв ҳужумини назорат қилиш учун қурилган тепалик бўлганлиги сабабли, Қўшқўрғон тепа деб номланган.

Ҳозирги кунда Қўшқўрғон қишлоғининг кенгайиб бориши ушбу ердан тупроқ олиниши натижасида тепалик пасайиб қолган. Тепалик маҳаллий аҳоли томонидан ўраб олинганлиги сабабли, кўримсиз аҳволга келиб қолган. Бугунги кунгача тадқиқот ишлари олиб борилмаган.

ISSN 3030-3907

Каптар кумуш бува (*зиёратгоҳ*) Испай қишлоғи ҳудудида Пском дарёсининг чап томонида жойлашган. Испай қишлоғидаги қарияларининг айтишларича, илгари ушбу маконда қадимда Испай қишлоғи аҳолиси яшаган. Бугунги кунда фарзандга мухтож оилалар бу жойни зиёрат қилиб, зиёратгоҳдан чиқиб турган булоқдан сув ичсалар уларга фарзанд насиб этади деган ривоят бор.

Маҳаллий аҳолининг айтишларича, илгари ушбу жой қабристон бўлган ва у ерда кумуш рангли кабутар учраган. Шунинг учун бу жой Каптар кумуш деб номланган. Қадимда бу ерда эски шаҳар ҳаробалари топилган. Бугунги кунда, ушбу ҳаробалар мавжуд эмас ва бу жой зиёратгоҳга айлантирилган.

Пўстинлик ота (*зиёратгоҳ*) Угам дарёсининг чап ирмоқларидан бўлган Керагалисойнинг Хумсон қишлоғидан 15 км юқори оқимида Пўстинлик сойнинг Керагалисойга қуйилиш қисмида жойлашган. Бу зиёратгоҳда ёши III асрга тенг бўлган терак мавжуд бўлиб, унинг айланаси 1,5Х1,5 метрни ташкил этади. Маҳаллий аҳоли ва қарияларнинг айтишларича, илгари шу ерда пўстиндўз киши яшаган экан. Шунинг учун, ушбу жой “Пўстинлик ота” деб аталади. Ушбу зиёратоҳда Пўстинлик отанинг ва унинг 2 нафар Фотима ва Зуҳра исмли қизларининг қабрлари бор.

Ҳозирги кунда ушбу зиёратгоҳда кичкинагина уйча мавжуд. Маҳаллий аҳолининг айтишига қараганда, зиёратгоҳ суви тери касалликларига даво ҳисобланар экан. Пўстинлик ота зиёратгоҳига бир йилда қиш мавсумидан ташқари 700-800 нафар туристлар зиёрат қилгани боради ва қурбонликлар келтиради.

Тепа Ҳазрати Мулла булоқ (*зиёратгоҳ*) қадимда катта авлиёлардан бўлиб, 4 нафар авлиё оға-инилардан бири бўлган. Ушбу зиёратгоҳ Чимён-Чорвоқ зонасининг Хумсон қишлоғи, Дала маҳалласи, Консой кўчасидан тахминан 3 км узоқликдаги масофада тоғли ҳудудда жойлашган. Бу жойда қадимда экилган терак дарахти ва тош орасидан оқиб ўтувчи булоқ мавжуд. Ушбу булоқ шифобахш хусусиятга эга. Қишки мавсумдан ташқари зиёратгоҳга зиёрат қилиш учун маҳаллий аҳоли ва туристлар ташриф буюради.

Кўк тўнлик ота (*зиёратгоҳ*) Хўжакент қишлоғи рўпарасидаги тоғнинг бошланиш қисмида жойлашган. Маҳаллий кекса ёшдаги қарияларнинг ривоятларига қараганда, авлиё Хўжа Эшон Абдуллоҳнинг ўғли Хўжа Фазлиддин тахминан 900 йил аввал Хўжакент қишлоғига келганида ушбу жойда булоқдан сув ичиш учун ўтириб, булоқ бошига Чинор дарахтларини эккан экан. Бу ерларда авваллари фақат бақатераклар ўсиб ётган экан. Кейинчалик Хўжа Фазлиддин шу ерда муқим қолиб, шайхлик ва табиблик

ISSN 3030-3907

қилган экан. Чунки, улар тоғ гиёҳларидан қандай дорилар тайёрлашни яхши билган.

Ўша даврларда Хўжа Фазлиддин Хўжакент қишлоғи аҳолисини турли касалликлардан даволаган. Бинобарин, Хўжакент қишлоғи аҳолиси Кўк тўнлик ота зиёратгоҳи атрофларидаги жойларда яшаган.

Хўжа Фазлиддин ҳам шайх, ҳам табиб бўлганлар деб маҳаллий қариялар бугунгача айтиб келишади. У кўк рангли тўн (чопон) кийишни ёқтирганлиги ва кўпинча чопон кийиб юриганлиги учун халқ ичида уни “Кўк тўнлик ота” деб аташар экан.

Вафотидан сўнг, у шу жойга дафн қилинган. Лекин, тоғдан ёмғирли мавсумларда кўчкилар келиши ва сурилма оқибатида унинг қабри қаерда жойлашганлиги маълум эмас. Шунинг учун бу ер халқ орасида “Кўк тўнлик ота” мозори (қабристон) деб аталади.

Хўжа Фазлиддин Шайх ва табибни эккан чинорларининг ёши 850 йилга тенг. Россиянинг Санк-Петербург шаҳридаги бир гуруҳ олимлар бу ерга ташриф буюриб, ушбу масканни тадқиқ этган.

Россиялик олимлар Чинор дарахтларининг танаси ва пўстидан намуна олиб уни аниқлаганлар, ҳамда бу чинорларнинг ёши 880 йилни ташкил этади. Бугунги кунда, бу жой зиёратгоҳ ҳисобланиб, Чимён-Чорвоқ курорт-рекреация зонасига ташриф буюрган туристлар Чинор тепалигидаги илгари аҳоли яшаган тоғлар ва ғорларни томоша қилиб, масканни зиёрат қиладилар.

Бурчмулла шаҳристони (*тарихий ёдгорлик*) Бучмулла қишлоғи тепалигида жойлашган тоғда, яъни Чотқол ва Кўксув тизмаси туташган жойда жойлашган. Ушбу шаҳарча учбурчак шаклда бўлиб, 14 гектар майдонни ўз ичига олади.

Бурчмулла шаҳристонининг икки томони тоғлар билан ўралган. Тоғ ўртасидаги майдонда ушбу шаҳарчада қадимги металл эритувчи дастгоҳлар, қадимги кулолчилик буюмлари ҳамда бошқа қадимги буюмлар 1963 йилда Ўзбекистон Фанлар Академияси Чорбоғ археология гуруҳи томонидан қазиш ишлари олиб борилганда топилган. VII-XI асрларда бу ер тошлар билан ўралган шаҳарча бўлганлиги аниқланган. Археологик ишлар натижасида бу ерда кумуш ҳам топилган. Бугунги кунга қадар тадқиқот ишлари олиб борилмаган.

Ғалватепа (Юмалоқтепа) *тарихий ёдгорлиги* Ғалвасой қишлоғининг тепалигида думалоқ шаклда лойдан (пахса) қурилган 10 метр баландликдаги девор.

Ғалватепа 1935 йилда рус археологи В.Д.Жуков томонидан топилган. 1964 йилда Ўзбекистон Фанлар Академияси Чорбоғ археология гуруҳи томонидан қазиш ишлари олиб борилганда, у ердан IV-XII асрларга

ISSN 3030-3907

тааллуқли қизил лой билан ишланган қадимий кўзалар, буғдой янчадиган тошдан ишланган анжомлар ҳамда ҳайвонлар суяклари топилган. Бошқа қазиш ишлари олиб борилмаган. Маҳаллий аҳолининг айтишига қараганда, бу тепалик қишлоқ аҳолиси учун тарихий ёдгорликка айланиб қолган жой ҳисобланар экан.

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, Чорвоқ эркин туристик зонасидаги табиий, тарихий, археологик ёдгорликларидан бугунги кунга келиб, туризм соҳасини ривожлантиришда фойдаланиш имконияти катта. Таъкидлаб ўтиш лозимки, табиий, тарихий-маданий ёдгорликлар бир-биридан табиий географик ўрни ва ўзига хос тарихий жиҳатлари билан тубдан фарқ қилади. Бу сингари, туристик объектларни мукаммал ўрганиш борасида тадқиқот ишлари йўлга қўйилмоқда десак муболаға бўлмайди.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Маматқулов М., Орипов К. “Ўзбекистон ғорлари” Т.: 1978. – 7 бет.
2. Ўзбекистон Республикаси “Қизил китоби” I жилд. Ўсимликлар ва замбуруғлар. Т.: 2009. “Chinor ENK”.
3. Ўзбекистон Республикаси “Қизил китоби” II жилд. Ҳайвонот олами Т.: 2009.“Chinor ENK”.
4. Бўстонлиқ тумани ҳокимлиги Туризм бўлимининг 2024 йил маълумотлари.

ISSN 3030-3907